

Kísérlet fiatal roma felnőttek felzárkóztatására

A társadalomkutatók hosszú ideje megfogalmazzák azt a véleményüket, hogy a rendszerváltást követő gazdasági egyenlőtlenségek átalakították a társadalom tagjainak integrációs képességeit és lehetőségeit, növelték az egyenlőtlenségeket, és elmélyítették a közösségeken belüli feszültségeket, individualizálódást. A társadalmi integráció makro- és mikro-társadalmi aspektusait elemezve a kutatók megkülönböztetett figyelemmel foglalkoztak a roma lakosság életesélyeivel, a megosztottság gazdasági, politikai, jogi okaival és következményeivel. Miközben a problémák jól leírhatóak és számos alternatív megoldási javaslat fogalmazódott meg, a valóságban kevés eredmény született.

A cigányság összehangolt munkaerőpiaci (re)integrációjának komplex (szociokulturális, munkaerőpiaci, helyi társadalmi) kezelését, a roma társadalom leszakadásának megakadályozását a magyar gazdaság-, és társadalompolitika célkitűzései, valamint az európai csatlakozás kapcsán jelentkező kihívások és támogatási lehetőségek egyaránt nélkülözhetetlenek teszik. Ennek ellenére megállapítható, hogy „a roma kisebbség helyzete Magyarországon továbbra is nehéz. Életkörülményeik, várható átlagos életkoruk, iskolázottságuk jóval az országos átlag alatt van. Többnyire az ország elmaradott vidékein koncentrálnak. Diszkriminálják őket az oktatásban, a foglalkoztatásban(!), az igazságszolgáltatásban és a közhivatalokban. A Csatlakozási Partnerség keretében elfogadott középtávú roma program megvalósítása a finanszírozási háttér javulásával fokozatosan halad előre, de az eredmények nem eléggé nyilvánosak.

Elismerésre méltó a roma diákoknak nyújtott ösztöndíj, a roma lakoságnak a közmunkából való részesedése (40 százalék), a roma lakásépítő program elindulása, a roma jogsegély-szolgálat, a roma konfliktuskezelő központ kialakítása, a romák rendőrségnél történő alkalmazásának támogatása, a roma kultúra ápolására létrehozott roma közösségi házak működte-

tése, a roma rádió elindítása. Ám mindez kevés ahhoz viszonyítva, amit a roma lakosság hátrányos helyzetének kezelése igényelne – mutat rá a jelentés.” (1)

A cigányság helyzetének és problémáinak okai komplex történelmi, társadalmi, gazdasági okokra vezethetők vissza, mégis általánosan elfogadott megállapítás, hogy a romák helyzetének hosszú távú javításában kulcsszerepe van az oktatásnak. Már a kilencvenes évek szociológiai kutatásai (Kemény, Kertesi, Liskó, Havas, Neményi, Szélényi stb.) igazolták, hogy az iskolai végzettség döntő szerepet játszik a munkaerőpiaci és társadalmi felzárkózás szempontjából.

A magyar oktatási rendszer valamennyi szintjén (alsó-, középfok, felsőfok) végbement az expanzió, a 16 évesek csaknem 90 százaléka iskolás. 2001-ben a tanulók 35 százaléka szakközépiskolába, 45 százaléka gimnáziumba járt, közülük a felsőoktatás nappali tagozatára mintegy 40 százalékuk jutott be. Jelentősen megemelkedett a levelező képzésben vagy távoktatásban, költségtérítéses formában tanulók aránya, erősödött a teljesítményorientáltság és az oktatás hatékonyságának fokozása, a minőségbiztosítás iránti igény. (2) Ehhez képest a roma gyermekek iskolázottsági arányai változatlanul alacsonyak. Bár az elmúlt 20 év alatt a romák körében jelentős

mértékű volt az általános iskolát végzettek arányának javulása, a továbbtanulási esélyek minden más iskolatípus esetében romlottak. Így az iskolaköteles kor végére 65 százalékuk fejezi be az iskolát, és ők a szakmunkásképzőben folytatják tanulmányait, ami munkaerőpiaci szempontból irreleváns. Az érettségit adó szakképző intézményekben hatoda, gimnáziumban negyvenede tanul a többségi társadalomhoz képest. (3) Emiatt a hátrányos helyzetű, a társadalmi boldogulásban is esélytelenebb tanulók egyre inkább kiszorultak a minőségi oktatásból. (4)

Éppen az iskolázottságnak azokon a pontjain nőtt az esélyegyenlőtlenség mértéke, amelyek a munkaerőpiaci esélyeket javíthatnák. Az iskolázatással kapcsolatban hosszú ideje két cél fogalmazható meg: egyrészt a sikeresség zálogaként az általános képzés minőségének javítása, másrészt a sikeresebb társadalmi és munkaerőpiaci boldogulásukhoz nélkülözhetetlen szakképzés.

A sikeresség másik záloga a roma családok iskolához való hagyományosan rossz viszonyának javítása, a gyerekeknek a szülőktől átörökített negatív attitűdjeinek csökkentése, aminek hátterében a roma nők képzésének szükségessége áll, valamint a többségi társadalom romákkal szembeni erős előítéleteinek oldása. A többségi társadalom tagjainak megoldást kellene találnia a romák alacsony tanulási motivációjának javítására, amit jelenleg tovább erősít – negatív értelemben – a környezet előítéletessége, illetve az iskolázatással járó anyagi terhek növekedése. A roma családok többségének anyagi érdeke fűződik ahhoz, hogy gyermekük minél előbb kimaradjon az iskolából és valamilyen pénzszerző tevékenységbe fogjon. (Különösen igaz ez a sokgyermekes családokra, ahol inkább a nagyobb lányok továbbtanulása kerül veszélybe.)

Hangsúlyos szerepe van a szakmunkások körében tapasztalható kirekesztésnek, amellyel a romákat illetik, akiket tradicionálisan segédmunkásként definiálnak. Eből a helyzetből csak néhány szakterület kivétel (építőipar, kisállat-tenyésztés, kéz-

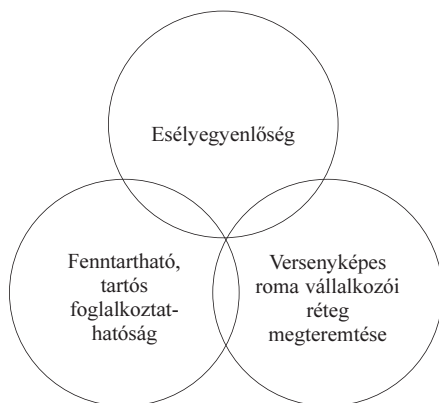
művesség, vásárolás stb.), de ezeknek a presztízsét a többségi társadalom tagjai szándékosan alacsonyabbra értékelik valószínűségi funkciójuknál (lásd e jelenség nagyvárosi konfliktusait a skinhead-roma szakmunkás fiatalok között). A rendszerváltást követően pedig éppen a szakmunkásképzésnek ezt a részét érintették a legérzékenyebben a változások. A munkahelyek radikális megszűnésével egy időben a képzések is csődöt mondtak. Ha még a gyakorlóhelyek számának minimálisra csökkentését is figyelembe vesszük, jogos a megállapítás: a romák halmozott hátrányokkal kerültek ki a társadalom gazdasági és politikai struktúraváltásából.

Az iskolázatás kérdése kapcsán ma már nem megkerülhető kérdés az egész életen át tartó tanulás paradigmájából következő felnőttképzés, ami iskolai kudarcoknak és a lemorzsolódás veszélyének kitett romák esetében főként a felnőttképzés úgynevezett pótló funkcióját, a második esély biztosítását jelenti. Ennek megvalósítása azonban a pedagógiától és az andragógiától számos innovációt vár el: a formális, non-formális és informális tanulási utak igénybevetését, új tanulásszervezési módok kidolgozását, a felnőtt romák tanulási képességeihez és életvezetéséhez igazodó tanulási környezet, speciális motivációs rendszer kiépítését igényli.

A romák (5) felzárkóztatása és az azzal kapcsolatos feladatok megoldása nem lehet csak és kizárólag az oktatásügy feladata, hanem rajta kívül „a szociális szféra, az egyház, a civil kezdeményezések, valamint az ifjúságpolitika, kisebbségpolitika között tesznek szükségessé egyeztetéseket.” (6)

Az elmúlt évek során állami, civil és EU-s pályázati ösztönzésre számos kezdeményezés született, de ezek eredményei egymástól elszigetelten jelentkeztek, nem szerveződtek mindenki számára világos és elérhető rendszerré. Többek között ez az egyik oka annak, hogy számos civil – köztükük roma – szervezet határozott úgy, hogy szűkebb közössége ismeretében megpróbálja „kezebe venni” sorsa irányítását és pályázati támogatások révén felzárkóztatási rendszert dolgozni ki saját maga számára.

A Vállalkozók Érdekegyeztető Roma Országos Szervezete 2002-ben azzal a céllal jött létre, hogy segítse a hátrányos helyzetű csoportokhoz tartozó, sokszor szak-képzettség nélküli, vállalkozói ismeretekkel nem rendelkező, folyamatos eszközhiánnyal küzdő, sokszor és sok szempontból kiszolgáltatott roma munkavállalókat és kényszervállalkozókat. A VÉROSZ a cigányság munkaerőpiaci reintegrációját az esélyegyenlőségnek, a versenyképes roma vállalkozói réteg megteremtésének és a roma népesség tartós foglalkoztatásának koherens rendszerében értelmezi. (1. ábra) A program alapítói a háromtényezős feltételrendszer kistérségi kipróbálása, majd országos bevezetése és fenntarthatósága érdekében tevékenykednek.

1. ábra

A ROMAINNOV programja

A VÉROSZ céljainak elérése érdekében szakértőket kért fel, akik 2003-ban kidolgozták a ROMAINNOV (mérési-képzési-foglalkoztatási-mentori) programot. A program a tervek szerint tájékoztatást és tanácsadást nyújt minden hozzá forduló hátrányos helyzetű munkanélkülinek. Képzési rendszere, munkaközvetítői tevékenysége révén hozzá kíván járulni a romák munka világába történő bejutásához és tartós bennmaradásához, valamint hathatós segítséget kíván adni az önálló vállalkozások megtalálásában, elindításában, eredményessé tételében, az Európai Unió

alapokból megszerezhető támogatási összegek elnyerésében.

A VÉROSZ a kidolgozott programot a 2004–2005 években kívánja kipróbálni, majd rendelkezésére bocsátja a többi hátrányos helyzetű kistérség civil szervezetei számára, hogy segítse sikeres felzárkózási kísérletüket az EU-csatlakozás harmonizációs időszakában.

A projektszerűen működő Romainnov program kiemelt célja és feladata az önként jelentkező fiatal felnőttek bármilyen úton szerzett előzetes ismereteinek, tapasztalati tudásának, kiépült képességeinek, kompetenciáinak mérése és ennek alapján egyfajta karrier-tanácsadás biztosítása. A kompetenciamérés eredményeire épülő tanácsadás foglalkoztatási és képzési utakat és lehetőségeket kínál, amelyek egyénre szabottak, és figyelembe veszik a földrajzi régió szükségleteit. A képzés és a foglalkoztatás megszervezése és biztosítása mellett a program további célja az önállóan vállalkozni képes munkavállalók vállalkozóvá válásának segítése, illetve minden résztvevő számára több éven át a munkavégzéshez és az egyéni életvitelhez mentori segítség biztosítása.

A mintaértékűnek szánt, komplex (mérés, képzés, foglalkoztatás, mentorozás) felzárkóztató tevékenység révén a program – hozzá kíván járulni a roma lakosság társadalmi integrációjához; a kirekesztés, az elszegényedés elleni harchoz; a romák munkaerőpiaci esélyeinek, mobilitásának kiszélesítéséhez, önfoglalkoztatás révén a szociális, kulturális ellátottság javításához, megkülönböztetett figyelemmel a roma közösségekben meghatározó szerepet játszó nők gazdasági, kulturális, szociális szerepének tudatosodásához;

– igyekszik felkészíteni a roma népességet az EU-csatlakozásból adódó még gyorsabb társadalmi és munkaerőpiaci átalakulások követelményeire, az elkerülhetetlen részvételre az egész életen át tartó tanulásban, ennek eredményeként saját érdekeik hatékonyabb képviselésére és védelmére;

– ösztönzi az európai és hazai – közösségi és egyéni – értékek elfogadását és el-sajátítását a romák körében; identitásuk

megőrzése mellett életvitelük többségi társadaloméhoz történő közelítését, ezáltal elősegítve beilleszkedésüket, illetve a pozitív diszkrimináció többségi társadalom általi elfogadtatását.

A program célcsoportja: minden tartós foglalkoztatást és tanulást vállaló, saját és (lakó)közösségük társadalmi felemelkedésében cselekvő módon részt venni kívánó, 18 évet betöltött, hátrányos helyzetű magyar állampolgár, felnőtt férfiak és nők, függetlenül nemzetiségüktől, iskolai végzettségük fokától vagy eredményétől.

A Romainnov felzárkóztató program koncepciója azon a megfigyelésen alapul, hogy az elmúlt években egyedileg, nem rendszerszerűen megvalósított támogatások (képzési és tanácsadói szolgáltatások) hatása megerősítés és további támogatás hiányában nem volt eléggé tartós. A Romainnov projekt ezért a négyféle szolgáltatás (mérés, képzés, foglalkoztatás, tanácsadás) egyidőben történő alkalmazásával azt célozza, hogy ezek eredményei összeadódjanak, illetve felerősítsék egymást. A program szakmai módszertani innovációja éppen abban rejlik, hogy a tanulás és a foglalkoztatás alatt a roma munkavállalót tanulási, munkahelyi, privát problémáival nem hagyja magára, hanem egy folyamatosan működő segítő-támogató-ellenőrző rendszer segítségével ösztönzi szocializálódását az állandó foglalkoztatottsághoz, az abból adódó új típusú életmódhoz, életvitelhez. A programban való részvétele alatt kiépült személyes, szociális és tudástökéjével további

munkavállalása, egyéni életútja sikeresebbé válhat.

A program fő tevékenységi körei

Előzetes tudásszint-felmérés készül, amelynek alapján a résztvevők az eddig elért képességeikről, kompetenciáikról, tudásukról kapnak visszajelzést és igazolást (kompetenciakártyát). A mérés az alábbi területekre vonatkozik:

– alapkészségek (írás-olvasás-szövegértés-kommunikáció, számolás, információszerzés és -feldolgozás, tanulás), valamint életvezetési készségek;

– a munkaerőpiaci érvényesüléshez nélkülözhetetlen kulcskompetenciák (önismeret-önértékelőképesség, munkaerőpiaci ismeretek, eligazodás a világban – a változások időbeni érzékelése, kezelésének képessége, kritikai készség, problémamegoldási szándék és képesség a cselekvésre, a korrekcióra);

– szociális és állampolgári készségek (együttműködés és team-munka képessége, kezdeményező-készség, kötelességek és jogok ismerete és elfogadása, emberi jogok tiszteletben tartása);

– szakmai ismeretek;

– képzési tanácsadás és egyénre szabott képzésekben történő részvétel biztosítása.

A program a mérésben részt vevők számára – állami és pályázati forrásokra támaszkodva – felzárkóztató alap- és szakképzési, valamint át- és továbbképzési kínálatot nyújt, nappali vagy munka melletti tanulási rendszerben. A tanácsadás eredményeként a résztvevő könnyen értelmezhető egyéni karrierterv birtokába jut,

Az elmúlt években egyedileg, nem rendszerszerűen megvalósított támogatások (képzési és tanácsadói szolgáltatások, rövidebb-hosszabb ideig tartó foglalkoztatások) hatása megerősítés és további támogatás hiányában nem volt eléggé tartós. A Romainnov projekt ezért a négyféle szolgáltatás (mérés, képzés, foglalkoztatás, tanácsadás) egyidőben történő alkalmazásával azt célozza, hogy ezek eredményei összeadódjanak, illetve felerősítsék egymást. A program szakmai módszertani innovációja éppen abban rejlik, hogy a tanulás és a foglalkoztatás alatt a roma munkavállalót tanulási, munkahelyi, privát problémáival nem hagyja magára.

amely megmutatja, hogy az elérni kívánt munkaerőpiaci és egyéni céljainak megvalósulásához mit kell tennie. A képzési tanács és a foglalkoztatási javaslat igazodik egyrészt az adott régió mindenkori társadalmi, munkaerőpiaci szükségleteihez, másrészt a munkavállaló személyes ambícióihoz, képességeihez, iskolai végzettségéhez, élet- és munkatapasztalatához. A program a munka világába történő belépésről minden résztvevőnek biztosítja a szervezet munkaerőpiaci tréningjén való részvételt, illetve képzést nyújt a vállalkozóvá válni kívánók számára.

A Romainnov képzési program kínálati rendszere a következő:

- saját alapítású munkaerőpiaci tréning biztosítása;
- általános iskolai végzettséget pótló iskolarendszerű felzárkóztató oktatás megszervezése és osztályozó vizsga letétele (Közoktatási tv. 27.§ (8) bekezdés szerint);
- hatodik vagy nyolcadik évfolyamos (alapfokú iskolai) végzettségre vagy tizedik évfolyamra épülő szakképzések megszerzésére irányuló szakmunkás bizonyítványt adó OKJ és/vagy tanfolyami képzések iskolarendszeren kívüli megszervezése;
- saját alapítású vállalkozói képzések biztosítása.

A program tagjai számára – iskolai végzettségüknek, szakmai előképzettségüknek vagy a projekt keretében szerzett végzettségüknek megfelelően – foglalkoztatást kínál az adott régióban. A foglalkoztatottak közül azok, akiknek kedvük és lehetőségük van erre, elindulhatnak a vállalkozóvá válás útján. Ehhez a VÉROSZ képzést, illetve a „Kombinált, többszintű támogatás-elősegítő rendszer a roma vállalkozók piaci helyzetének javítására és felzárkóztatására” elnevezésű roma vállalkozói projekt keretében hitelt, piaci értékesítési lehetőséget és folyamatos tanácsadást biztosít.

A tanácsadás és mentori segítség igénybevétele nemcsak a vállalkozóvá válók lehetősége, hanem mindenki számára rendelkezésre áll, aki a VÉROSZ rendszerben regisztráltatta magát. A mentorok folyamatos segítő munkája révén a VÉROSZ-tagok

egyéni (tanulási, munkavállalói, életvezetési) tanácsadást vehetnek igénybe.

A program megvalósításának módszerei

A projekt módszereinek megválasztásakor az alapító három szempontot tekintett irányadónak:

- tudományosan megalapozott szakmaiság-korszerűség (európai kitekintés, kompatibilis szemlélet és módszerek);
- megvalósíthatóság (a romák szociokulturális hátterének és a helyi sajátosságoknak figyelembevétele);
- takarékoság.

A projekt sikere érdekében az alapító VÉROSZ magasan kvalifikált, a kutatás és képzés területén vezető szerepet játszó partnereket vont be a projekt kidolgozásába és megvalósításába. E partnerek foglalkoztak hátrányos helyzetű társadalmi csoportokkal, így tartalmilag és módszertanilag egyaránt képesek adaptálni az európai és magyar mérési, képzési gyakorlatot a hazai hátrányos helyzetű csoportok esetében.

A projektben alkalmazott és adaptált módszerek nemzetközileg ismert tudományos kutatásokon nyugszanak. Újdonságnak számít ezek egyidőben történő, egymást erősítő, a projekt eredményességét fokozó hatásának kihasználása.

A projekt résztvevőinek kiválasztása több, pedagógiai, pszichológiai, munkaerőpiaci módszert ötvöző mérési csomagon alapul. A mérési csomag tartalmazza a résztvevő adatlapját, a projekt elején és végén felvett adatokat tükröző pszichológiai személyiséglapot és kompetenciakártyát, illetve a tanácsadók által vezetett, a tanácsadói megfigyelésekre vonatkozó tanácsadói lapot.

A mérés kétnapos bentlakásos tréning formájában valósul meg. A tanácsadás egyéni jellegű, azaz a résztvevő számára a mérő szakemberek és a résztvevő négy szemközti beszélgetését, kisebb részben csoportfoglalkozásokon és csoportos értékelésen való részvételt jelenti. A képzést és a foglalkoztatást kísérő mentorozás azt jelenti, hogy mind a tanulás, mind a foglalkoztatás periódusában a résztvevőnek le-

hetősége van kapcsolatot teremteni (személyesen, telefonon, e-mailen) a mentorral, aki valamennyi pályázattal összefüggő kérdésben egyénre szabott, személyes jellegű tanácsot, segítséget ad.

Az alkalmazott módszerek:

- interjúra alapuló általános adatlap, illetve pszichometriai skálák felvételén, attitűdvizsgálatokon alapuló pszichológiai személyiséglap felvétele a projekt elején és végén;

- interjúra, illetve kiscsoportos foglalkozásra alapozott kompetenciavizsgálatok a projekt elején és végén, ennek alapján továbbbepíthető kompetenciakártya kiállítása;

- az alapképességek tesztvizsgálata (kommunikáció: írás, olvasás, szövegértés; számolás, matematikai és tudományos gondolkodás; tanulási képességek) és ezek értékelése;

- mindezek alapján valamennyi résztvevő számára mérési és foglalkoztatási egyéni tanácsadás és mentori segítségnyújtás (személyesen, telefonon, e-mailen) a pályázat teljes ideje alatt.

A mérésre épülő egyéni képzési terv kidolgozása és megvalósítása:

- általános iskola elvégzését biztosító iskolarendszerű felzárkóztató képzés;
- 40 órás, bentlakásos munkaerőpiaci képzés;

- szakmai képzések iskolarendszeren kívüli tanfolyami formában, vagy iskolarendszeren kívül szervezett OKJ képzések, munka melletti modulos szervezésű, mentor által támogatott iskolarendszeren kívüli képzési forma;

- vállalkozói képzés.

A képzés szerves részét képezi a képzési mentor alkalmazása, aki a mérési csomag ismeretében a képzés, illetve a projekt teljes időtartama alatt tanulási, egyéni életvezetési tanácsot és segítséget nyújt. A tanácsadás személyesen, telefonon és elektronikus levelezés formájában is történhet. Az eseményeket és a résztvevői megfigyeléseket a képzési tanácsadók esetenaplóban rögzítik, ezek a mérési csomag részeként a pályázati dokumentációban (személyiséglap és kompetenciakártya) megjelennek.

A célcsoport foglalkoztatásának módszertani kérdései

A célcsoport foglalkoztatására a foglalkoztatási team tervet készít, amelynek szempontjai a következők:

- az adott szakmán (feladaton) belül több munkafázis megismertetése;

- a csoportban történő munkavégzés fejlesztése;

- a meglévő szakmai kompetenciák fejlesztése;

- a résztvevők döntési és felelősségvállalási kompetenciáinak fejlesztése;

- hatékony munkavégzésre és takarékosagra nevelés.

A résztvevők a futamidő alatt váltó rendszerben, kiscsoportokban különböző feladategyütteseket oldanak meg. A munkát részben csoportos értékelés során a résztvevők, részben a foglalkozásvezető értékeli. A foglalkoztatási terv sikeres megvalósítását szolgálja a foglalkoztatási mentorozás megszervezése. Ez azt jelenti, hogy minden 12 résztvevőre jut egy foglalkoztatási mentor, aki a teljes projektidő alatt, minden foglalkoztatással kapcsolatos kérdésben segíti, támogatja a résztvevőt.

A program várható eredményei

A cigányság – ezen belül a roma nők – összehangolt munkaerőpiaci (re)integrációjának komplex (szociokulturális, munkaerőpiaci, helyi társadalmi) kezelését a roma társadalom fejlesztésének igénye, a magyar gazdaság- és társadalompolitika célkitűzései, valamint az európai csatlakozás kapcsán jelentkező kihívások és támogatási lehetőségek indokolják.

A mérésbe bevont személyek kompetenciakártyát kapnak, amely felvilágosítást ad a mért személy elért alapképességeiről, munkaerőpiaci kompetenciáinak szintjéről, ezáltal továbbtanulási, beiskolázási esélyeiről.

A mérést követő egyéni tanácsadás során minden személy személyre szabott karriertervet, továbbtanulási és foglalkoztatási tanácsot kap.

A karrierterv tartalmazza a következő fejlődési lépcsőt jelentő feladat megvalósí-

tására vonatkozó összes konkrét információt, tanulási és foglalkoztatási tanácsot.

– A mérési tréning élménye és tapasztalata motivációs bázisa lehet a további tanulásnak vagy a pályázatban való részvételnek.

– A mérést követő munkaerőpiaci tréning révén a program részvevői felkészültté válnak a munka világába történő belépésre és bennmaradásra, amennyiben a képzés során javulnak beilleszkedési és együttműködési képességeik, külső megjelenésük iránti igényességük, nő a fegyelem- és felelősségtudatuk, járatosak lesznek az álláskeresési technikákban.

– A felzárkóztató képzések a nyolc, a tíz osztályos iskolai végzettség és az alapvizsga biztosításával bejutást jelentenek a szakképzés rendszerébe, illetve az OKJ képzések révén szerzett szakmunkás bizonyítványok mindezt a folyamatot megerősítik és stabilizálják. A szakmunkásképzés elméleti és gyakorlati moduljai révén, amelyeket személyre bontva, differenciáltan kívánunk megoldani, szakmai kulcskompetenciáik, akaratú és egyéb személyes tulajdonságaik fejlődnek, nő az önállóságuk és kezdeményezőkézségük, tanulási rutinjuk és motivációjuk, reményeink szerint képesek lesznek a tanultakat szűkebb környezetükben multiplikálni, a megismert értékrendszert terjeszteni.

– A képzés és foglalkoztatást kísérő mentoring- és monitoring-rendszer, azaz a résztvevő számára mindenkor elérhető egyéni segítő-támogató szolgáltatás nem hagyja magára a résztvevőt a tanulási folyamat során, továbbá segíti a munka világában való eligazodásban és a bennmaradásban. Megmutatja és készségszintre emeli a közszolgáltatásokhoz való hozzáférést és mások hozzáféréseinek segítését, az erkölcsi integritás fejlesztését, az érdkartikulációt és érdekvédelmet.

– Reményeink szerint a mérés, a képzés és a foglalkoztatás elegendő ahhoz, hogy a résztvevők munkával és életvezetéssel kapcsolatos attitűdjei megváltozzanak, életvitelükben tartós módosulás álljon be, amit környezetükben multiplikálhatnak. Így roma közösségük tapasztalt referenciá-személyévé válhatnak.

A projekt keretében kidolgozott és kipróbált módszer és eljárás jelentős innovációnak számít. (Komplex mérési, képzési, foglalkoztatási és ezt kísérő szolgáltatási rendszer, valamint a munka során előállított szellemi termékek és „technológiák”, alapképességeket mérő tesztek, kompetenciakártya, a személyiséglap felvételére vonatkozó mérési csomag, romákra adaptált munkaerőpiaci képzés.)

A programba belépő romák – reményeink és előzetes információink szerint többségükben – szembesülve eddigi formális és non-formális úton szerzett ismereteiknek piaci értékével, várhatóan indítást éreznek tanulmányaik folytatására, munkaerőpiaci kompetenciáik fejlesztésére. Mindez hozzájárulhat ahhoz, hogy változzon általában a tanulásról és az iskolával kapcsolatos, hagyományosan nem jó attitűdjük. A kiképzett tagok – a korábbi pályázatok során kiképzett egyéb segítőkkel együtt – nagyban hozzájárulhatnak a térség fejlődéséhez:

– az idősek szociális gondozási feladatainak ellátásával;

– a térségben élő romák és hátrányos helyzetűek szociokulturális eszközökkel történő segítésével;

– család- és ifjúságsegítői feladatok ellátásával, illetve a fiatal családok számára nyújtott gyermeknevelési és gondozási, egészségnevelési ismeretterjesztéssel,

– közösségfejlesztési feladatok, közösségi programok kezdeményezésével és segítésével.

Összegzés

A Romainnov program tartalma és módszerei lehetőséget biztosítanak a hátrányos helyzetű, de sorsukon fordítani kívánók segítésének komplex megközelítésre. Ennek elemei:

– az EU-trendek figyelembevétele;

– a cigányság hosszú távú, magyarországi, tartós foglalkoztatásának biztosítása, munkaerőpiaci esélyeinek növelése, adottságaikhoz igazodó képzési, foglalkoztatási, vállalkozási rendszerek kidolgozásával és megvalósításával;

– átfogó, ugyanakkor az adott régió és a helyi közösség szükségleteiből kiinduló feladat-meghatározás, a földrajzi és a gazdasági (szektorális) megközelítés összekapcsolása.

A projekt építeni kíván a for- és nonprofit szervezetek, az állami szektor, valamint a hazai és pályázati rendszer együttműködésére. Külön megemlítendő, hogy a projekt során létrehozott teamek a projekt futamideje után várhatóan tovább dolgoznak.

Jegyzet

(1) Részlet a Kraiciné Szokoly Mária – Tibori Tímea *Romáinnov Mérési, képzési, foglalkoztatási program a magyar romák felzárkóztatásáért* (2003) c. projekt bevezetőjéből. VÉROSZ.

(2) Ld. u.o.

(3) Babusik Ferenc (2003): Roma gyerekek óvodáztatása. *Új Pedagógiai Szemle*, 6. 22–40. (Részlete: www.delphoi.hu)

(4) Liskó Ilona (2002): A hátrányos helyzetű tanulók oktatásának minősége. *ÚPSZ*, február, 56–59.

(5) Szeretnénk aláhúzni, hogy a hátrányos helyzetű, társadalmi kirekesztettséggel veszélyeztetett, a piac-képes (tovább)tanulásból kieső társadalmi réteg természetesen nem azonos a roma populációval, még akkor sem, ha a roma lakosság jelentékeny része ide tartozik. Ebbe a rétegbe tartozónak tekintjük mindazokat, akik tervszerű társadalmi segítség nélkül nem tudnak megküzdni az elszegényedés és nyomor kilátástalanságával. Sajnos az oktatásügy területén a nemzetiségi és szociális szempontrendszer nem különül el, miközben az iskola roskadozik az iskolai sikertelenséget okozó szociális, szociokulturális és szociálpedagógiai feladatok alatt és ehhez képest viszonylag könnyen tud megfelelni a multi- vagy interkulturális, esetleg a nemzetiségi oktatás feladatainak.

(6) Javaslat a cigány gyermekek és fiatalok oktatásának ügyében. (2001) *ÚPSZ*, október, 89.

Kraiciné Szokoly Mária – Tibori Tímea

Irodalmi szerepjáték a nyelvtanárképzésben és -továbbképzésben

Az oktatásban és nevelésben alkalmazott szerepjáték lehetőségeiről már sokat írtak. De mit jelent pontosan a pedagógiai szerepjáték és az irodalmi szerepjáték fogalma, és mi a módszer lényege? A Hannoverben tevékenykedő Arbeitskreis Pädagogisches Rollenspiel tevékenysége nyomán bemutatjuk a pedagógiai szerepjáték fő jellemzőit, illetve egyik típusa, az irodalmi szerepjáték módszerének elméleti hátterét. Mindezt a német szakos hallgatók egyetemi képzésének és a nyelvtanárok továbbképzésének aspektusából vizsgálva, vagyis keresve a módszer létjogosultságát az idegen nyelven zajló autentikus nyelvórai kommunikációban és a tanárok személyi kompetenciáinak fejlesztésében.

Pedagógiai szerepjáték

A nyelvtanárképzés, valamint a -továbbképzés tartalmának és módszereinek kiválasztásában létezik két alapvető szempont. Az első az egyetemisták és a nyelvtanárok személyiségének fejlesztése, annak érdekében, hogy a szakma elvárásainak meg tudjanak felelni, a másik pedig nyelvi kompetenciájuk izgalmas, új-

szerű és motiváló módszerekkel történő fejlesztése és szintentartása. Ennek egyik hatékony eszköze lehet a drámapedagógia, amely mind pedagógiai, mind nyelvi célok elérését szolgálhatja. (*Marlok*, 2003) A drámapedagógiához hasonlóan dramatikus technikákra épül a pedagógiai szerepjáték is, ami szintén komoly lehetőségeket rejt magában a fent megnevezett képzési célok elérése céljából.